DOI: 10.35774/SF2022.03.099
УДК 336.368

Ольга КНЕЙСЛЕР
доктор економічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна, olgakne@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9898-7031
Світлана КОРОЛЬ
кандидат економічних наук, доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, Україна, svitlana.korol@nung.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4804-7612
Наталія СПАСІВ
доктор економічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна, vladnat@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0797-7220

ПРАГМАТИЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Вступ. *В умовах політичної нестабільності, несприятливої економічної ситуації внаслідок пандемії та невизначеності через російсько-українську війну актуальність різних видів страхування зростає. Відтак страховики стикаються із проблемами мінімізації фінансових ризиків, балансування між достатнім рівнем дохідності та довіри серед населення до страхових продуктів. За таких обставин страхові компанії змушені приймати своєчасні управлінські рішення, які мають забезпечити фінансову стійкість за недопущення втрати конкурентних переваг на страховому ринку.*

Мета *– визначити дефінітивні характеристики фінансової стійкості страхових компаній та, враховуючи показники функціонування страховиків на страховому ринку, здійснити їхню аналітичну оцінку.*

Результати*. Досліджено дефініцію "фінансова стійкість" страхової компанії, виокремлено її сутнісні характеристики, що дало змогу розмежувати поняття "фінансова стійкість" і "фінансова надійність" страховика. Визначено фактори впливу на фінансову стійкість страхових компаній відповідно до результатів емпіричної оцінки показників діяльності страховиків у сучасних умовах. Встановлено, що оптимально сформований розмір власного капіталу не є беззаперечним критерієм фінансової надійності страховика. Обґрунтовано необхідність збалансування усіх видів діяльності страховиків на страховому ринку, враховуючи вітчизняні реалії.*

Перспективи*. Предметом подальших наукових досліджень є вивчення впливу ендогенних і екзогенних чинників на фінансову стійкість страхових компаній, що може бути оцінено за допомогою запропонованих показників.*

© Ольга Володимирівна Кнейслер, Світлана Василівна Король, Наталія Ярославівна Спасів, 2022

Ключові слова: *страхування, страхова компанія, страховий ринок, фінансова стійкість, фактичний запас платоспроможності, власний капітал, фінансова надійність.*

Табл.: 4, рис.: 1, форм.: 7, бібл.: 18.

Olga KNEYSLER
Dr. Sc. (Economics), Prof., West Ukrainian National University,
Ternopil, Ukraine, olgakne@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-9898-7031
Svitlana KOROL
Ph. D., Assoc. Prof., Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk, Ukraine, svitlana.korol@nung.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4804-7612
Nataliia SPASIV
Dr. Sc. (Economics), Assoc. Prof., West Ukrainian National University,
Ternopil, Ukraine, vladnat@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0797-7220

PRAGMATISM OF FINANCIAL STABILITY MANAGEMENT OF INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE

Introduction. *In the conditions of political instability, unfavorable economic situation due to the pandemic and uncertainty due to the Russian-Ukrainian war, the relevance of various types of insurance is increasing. Therefore, insurers are faced with the problems of minimizing financial risks, balancing between a sufficient level of profitability and public trust in insurance products. Under such circumstances, insurance companies are forced to make timely management decisions that must ensure financial stability while preventing the loss of competitive advantages in the insurance market.*

The purpose *of the article is to determine the definitive characteristics of the financial stability of insurance companies and, taking into account the performance indicators of insurers on the insurance market, carry out their analytical evaluation.*

Results*. The definition of "financial stability" of an insurance company was studied, its essential characteristics were singled out, which made it possible to distinguish between the concepts of "financial stability" and "financial reliability" of an insurer. Factors influencing the financial stability of insurance companies are determined, based on the results of an empirical assessment of the performance indicators of insurers in modern conditions. It was established that the optimally formed amount of own capital is not an indisputable criterion of the insurer's financial reliability. The necessity of balancing all types of activities of insurers on the insurance market based on domestic realities is substantiated.*

Perspectives*. The subject of further scientific research is the study of the impact of endogenous and exogenous factors on the financial stability of insurance companies, which can be assessed using the proposed indicators.*

Keywords: *insurance, insurance company, insurance market, financial stability, actual reserve of solvency, own capital, financial reliability.*

JEL Classification: G22, C62.

Постановка проблеми. Цифрова трансформація суспільства й економічної системи формують нові підходи до управління фінансовою стійкістю страхових компаній, диверсифікуючи шляхи її зміцнення, відповідно до вітчизняних реалій. Військова агресія Росії та пандемія коронавірусу внесли свої корективи і в функціонування страхового ринку [1], продукуючи негативні тенденції у діяльності його учасників. У такій ситуації кожен суб'єкт страхової діяльності, реагуючи на виклики, самостійно почав розробляти низку превентивних заходів, які спрямовані на підвищення фінансової стійкості, посилення фінансової спроможності, зміцнення власних конкурентних позицій на страховому ринку. Реалії сьогодення перетворили страховий ринок України на один із найуразливіших елементів фінансової системи, а його учасників змусили адекватно реагувати на різке падіння попиту на страхові послуги і не залишили окремим страховикам альтернативи, окрім як припинити діяльність. У такому вимірі страхові компанії самостійно змушені здійснювати пошук ефективних інструментів забезпечення фінансової стійкості й надійності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти дослідження сучасних тенденцій розвитку вітчизняних страхових компаній, їх фінансової стійкості проаналізовано у працях багатьох науковців, серед яких: А. Бойко [2], В. Базилевич [3], Р. Пруц [4], О. Шевчук [6] Н. Ткаченко [7], Н. Нагайчук [8], І. Діденко [9], О. Журавка [9], А. Колесник [9], Х. Павлосюк [16], О. Сич [16], І. Аберніхіна [17], І. Сокиринська [17] та інші. Однак дослідження поточного стану страхових компаній та їхньої фінансової стійкості все ж потребує систематизації знань і детальнішого вивчення.

Методологічну основу забезпечення нашого дослідження становлять основні постулати, теорії, моделі та концепції з проблематики забезпечення фінансової стійкості вітчизняних страхових компаній.

Зважаючи на різнобічність трактувань і перманентні дискусії у джерелах наукової літератури, необхідним є подальше дослідження дефініції "фінансова стійкість страхових компаній", а також оцінювання сучасних тенденцій розвитку вітчизняних страхових компаній через аналіз їхнього поточного стану й визначення рівня фінансової стійкості.

Мета статті полягає у дослідженні дефініції "фінансова стійкість страхових компаній" у вимірі сьогодення та її аналітичній оцінці за допомогою емпіричних розрахунків.

Виклад основного матеріалу дослідження. У джерелах наукової літератури немає однозначного підходу щодо визначення сутності фінансової стійкості страхових компаній та її дефінітивної характеристики. Наведемо найбільш поширені у вітчизняній теорії підходи. Так, А. О. Бойко визначає фінансову стійкість страхових компаній як "комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), спрямованих на постійну підтримку балансу між витратами та зобов'язаннями страховика і фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, в результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії, незважаючи на зміну зовнішніх і внутрішніх факторів функціонування економіки" [2].

На переконання В. Д. Базилевича, фінансова стійкість характеризує здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування за умови дії несприятливих чинників, а також зміни в економічній кон'юнктурі [3].

Р. Я. Пруц визначає це поняття як економічну категорію, що характеризує такий стан фінансових ресурсів, їхнього розподілу та використання, за якого страхова компанія є платоспроможною та здатною

своєчасно й у повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками в умовах негативного впливу зовнішніх чинників, спричинених зміною параметрів середовища [4]. Кожен із перелічених науковців акцентує на чинниках внутрішнього і зовнішнього середовища, які впливають на фінансову стійкість страховика, проте сутності фінансової стійкості не визначають.

У джерелах наукової літератури доволі часто ототожнюють поняття "фінансової надійності" та "фінансової стійкості". Підтвердженням слугує наступне визначення: "фінансова надійність страхової компанії – це здатність компанії виконувати свої поточні та майбутні зобов'язання перед страхувальниками та вигодоотримувачами в рамках договорів страхування, співстрахування та перестрахування" [5].

О. О. Шевчук фінансову надійність страхових компаній визначає як здатність страхової компанії зберігати нормальний стан фінансових потоків під впливом незначних збурень зовнішнього середовища, постійне збалансування або перевищення доходів над витратами по страховому фонду в цілому [6]. Дискусійним є твердження щодо зберігання належного стану фінансових потоків та характеристики параметрів цього "нормального стану".

На думку Н. В. Ткаченко [7], фінансова надійність є похідною категорією від фінансової стійкості. Вона вважає, що термінологічна плутанина виникає внаслідок прагнення вирішити проблему поверхнево, не вдаючись до фундаментального обґрунтування своїх поглядів.

Н. Г. Нагайчук зазначає, що фінансова стійкість страховика більшою мірою залежить від якості фінансового управління, а фінансова безпека – від умов зовнішнього середовища функціонування і, зокрема, від якості державного регулювання страхової сфери [8].

Узагальнюючи дані твердження, можемо зробити висновок, що фінансова стійкість страхової компанії – це такий стан страховика, за якого він здатний зберегти своє конкурентне становище, конкурентні переваги, погасити всі свої зобов'язання, забезпечити стабільний і сталий розвиток, при цьому не залежати від інших компаній як страхового сектору, так і інших секторів економіки. Вважаємо, що поняття "фінансової надійності" розкривається через призму зацікавленості кредиторів у повноті та своєчасності повернення коштів, а поняття "фінансової стійкості" ґрунтується на інтересі внутрішніх користувачів, а саме: акціонерів, менеджерів, управлінського персоналу, працівників у подальшому розвитку страхової компанії. Адже саме вони зацікавлені у тому, щоб установа продовжила своє функціонування, відновила фінансову стійкість після виконання усіх зобов'язань.

В сучасних умовах, які характеризуються перманентними кризовими явищами, забезпечення фінансової стійкості стає запорукою функціонування та домінантною подальшого розвитку кожного суб'єкта страхового ринку. Саме індикатор фінансової стійкості є "лакмусовим папірцем" для інвесторів, кредиторів, страхувальників, а її забезпечення потребує чіткого виокремлення факторів впливу та повсякчасної ідентифікації й локалізації на усіх життєвих циклах.

На фінансову стійкість чинять вплив як зовнішні, так і внутрішні фактори. Детальнішу їх класифікацію зображено на рис. 1.

Отже, до зовнішніх відносимо такі, як зміна політичної ситуації в країні, зміни податкового законодавства, ризики настання природних катаклізмів, рівень конкуренції на ринку та її доброчесність тощо. До внутрішніх належать кваліфікація персоналу, швидкість реагування на будь-які зміни, рівень корпоративної культури, розмір власного капіталу, тарифна політика компанії тощо. Слід зазначи-

Рис. 1. Фактори впливу на фінансову стійкість страхової компанії*

*Складено на основі [9, с. 16].

ти, що значну увагу необхідно зосереджувати саме на внутрішніх факторах, адже на них може вплинути страховик. Щодо зовнішніх, то необхідно вживати заходів, спрямованих на мінімізацію їхнього негативного впливу, використовуючи усі наявні засоби і важелі.

Виокремивши сутнісні характеристики фінансової стійкості страхових компаній та чинники впливу на неї, проведемо її оцінювання за використання емпіричних розрахунків. Відповідно, розглянемо динаміку кількості страхових компаній в Україні (табл. 1).

Дані табл. 1 ілюструють негативну тенденцію, адже кількість страхових компаній невпинно зменшується. Зокрема, станом на кінець 2021 р. їхня кількість скоротилася

Таблиця 1

Динаміка кількості страхових компаній в Україні

Кількість страховиків	2017	2018	2019	2020	2021
"life"	33	30	23	20	13
"non-life"	261	251	210	190	142
Всього	294	281	233	210	155

Складено на основі [10–12].

на 47,28%, порівняно з 2017 р., що свідчить про неефективність використання страховиками ресурсів і впливає на рівень фінансової стійкості, призводячи до зниження платоспроможності і припинення діяльності. Окрім цього, поява нового регулятора – Національного банку України та вимог, які він висунув до страхових компаній, також вплинула на їхню кількість. Отож, страховики у галузі non-life та life страхування змушені припинити свою діяльність, зокрема за п'ять років їхня кількість скоротилась на 45,59%, а страховиків у сфері страхування життя – на 60,60%. Така тенденція до зменшення можлива з різних причин – в основному через невиконання нормативних вимог та анулювання ліцензій Нацбанком.

Розглянемо ТОП-10 страхових компаній за розміром власного капіталу за перше півріччя 2022 р. у табл. 2.

Згідно з даними табл. 2, ARX, УНІКА та PZU є найбільш надійними, тому ймовірність виплати ними страхового відшкодування є великою, адже вони мають найбільший розмір статутного капіталу.

Основними факторами, які мають вплив на фінансову стійкість, вважаємо: власний капітал страховика; страхові резерви; перестрахування, як інструмент зменшення ризику; тарифна політика страхової компанії тощо.

Першочерговою умовою забезпечення фінансової стійкості страхової компанії є розмір власного капіталу, який забезпечить існування компанії навіть за умови недостатності страхових премій.

Тому більш детально можемо проаналізувати діяльність страхової компанії у площині її фінансової стійкості на прикладі СК "Альфа Страхування". Згідно з рейтингом від Insurance TOP за підсумками 2021 р., "Альфа Страхування" посіла 1 місце у страхуванні здоров'я на випадок хвороби, 2 місце у страхуванні від нещасного випадку, 4 місце з добровільного медичного страхування. Крім того, компанія показала високий рівень фінансової надійності та стабільності, навіть попри складний економічний стан в країні та світі [14]. Здійснимо аналіз динаміки складових частин власного капіталу СК "Альфа Страхування" у табл. 3 [14].

Дані табл. 3 свідчать, що загалом власний капітал зріс на 90 862 тис. грн чи 33,88%. Однак, можна зауважити, що влас-

Таблиця 2

Рейтинг страхових компаній за розміром власного капіталу за перше півріччя 2022 р.*

№	Назва страхової компанії	Власний капітал на 30.06.2021, тис. грн	Власний капітал на 30.06.2022, тис. грн
1	ARX	1 464 809	1 080 955
2	УНІКА	995 049	802 261
3	PZU УКРАЇНА	839 439	884 796
4	ТАС СГ	781 490	726 198
5	УСГ	650 607	551 262
6	ВУСО	518 124	470 055
7	АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ	488 486	430 728
8	УНІВЕРСАЛЬНА	463 860	372 292
9	ПРОВІДНА	429 612	334 269
10	КНЯЖА	403 517	342 563

* Складено на основі [13].

Таблиця 3

Аналіз динаміки власного капіталу СК "Альфа Страхування"

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Абсолютні відхилення, 2021/2019 рр.	Темп росту, 2021/2019 рр.
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%		
Зареєстрований (пайовий) капітал	109980	41,01	109 980	35,99	109 980	30,63	0	100
Додатковий капітал	145663	54,31	145 663	47,66	145 663	40,57	0	100
Резервний капітал	4966	1,85	5 188	1,70	7 182	2,00	2 216	144,62
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	4752	1,77	44 788	14,65	96 223	26,80	91 471	2024,89
Власний капітал	268186	100	305619	100	359 048	100	90 862	133,88

* Складено на основі [13].

ний капітал здебільшого складається з зареєстрованого (пайового) капіталу та додаткового капіталу, сума яких залишилася незмінною протягом звітних років, але при цьому питома вага першого зменшилась з 41% до 31%, а другого – з 54,3% до 40,6%. Ця тенденція була спричинена значним зростанням нерозподіленого прибутку, а саме у 20,3 раза – на 91 471 тис. грн. Таке збільшення є позитивною тенденцією та розширює можливості страхової компанії для самоінвестування за рахунок власних коштів і свідчить про ефективне управління страховою діяльністю. Спостерігаємо також зростання резервного капіталу на 44,62% (2216 тис. грн), проте частка резервного капіталу варіюється в межах 2%.

Однак динаміка та розмір власного капіталу не є беззаперечним критерієм фінансової надійності страховика. Для більш точної оцінки фінансової стійкості страховика аналізують відносні показники, зокрема показники, запропоновані в наукових і нормативних джерелах, а саме: фактичний запас платоспроможності, зворотний показник платоспроможності, показник незалежності від перестрахування, показник відношення чистих страхових резервів до капіталу, коефіцієнт автономії, коефіцієнт забезпечення власним капіталом, коефіцієнт фінансування.

Фактичний запас платоспроможності (нетто-активи) страховика визначається вирахуванням із вартості майна (загальної суми активів) страховика суми нематеріальних активів і загальної суми зобов'язань, у тому числі страхових [15]:

$$ФЗП = Баланс - Необоротні\ активи - Зобов'язання \quad (1)$$

Мінімальним значенням фактичного запасу платоспроможності згідно з ЗУ "Про страхування" є 71,1 млн грн.

Зворотний показник платоспроможності вказує на здатність страхової компанії покрити зобов'язання наявними активами та розраховується за формулою:

$$ЗПП = 100\% \times \frac{Загальна\ сума\ зобов'язань}{Баланс} \quad (2)$$

Оптимальне значення цього показника – від 0 до 20%.

Показник незалежності від перестрахування вказує на ступінь фінансової незалежності страхової компанії від перестраховиків:

$$ПНП = 100\% \times \frac{Чиста\ сума\ премій\ по\ всіх\ полісах}{Валова\ сума\ премій\ по\ всіх\ полісах} \quad (3)$$

Оптимальне значення цього показника – від 50 до 85%.

Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу відображає достатність власних засобів страхової компанії для виконання її страхових зобов'язань:

$$\text{ПВРК} = 100\% \times \frac{\text{Чиста страхові премії}}{\text{Баланс}} \quad (4)$$

Оптимальне значення цього показника – від 0 до 50%.

Коефіцієнт автономії часто вважають одним із найважливіших, адже його значення свідчить про те, яку частину своїх активів компанія здатна профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Розраховується за формулою:

$$\text{КА} = 100\% \times \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Баланс}} \quad (5)$$

Рекомендоване значення коефіцієнта автономії – більше 50%.

Коефіцієнт забезпечення власним капіталом визначається шляхом ділення різниці власного капіталу та необоротних активів на оборотні активи:

$$\text{КЗВ} = 100\% \times \frac{\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}}{\text{Оборотні активи}} \quad (6)$$

Оптимальне значенням цього показника має становити більше 10%.

Коефіцієнт фінансування показує, скільки гривень власного капіталу припадає на 1 гривню позикового, і свідчить про здатність компанії відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі. Розраховується за наступною формулою:

$$\text{КФ} = 100\% \times \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Позиковий капітал}} \quad (7)$$

Нормативне значення показника перебуває в межах 0,67-1,5. Значення нижче 0,67 свідчить про високий рівень фінансових ризиків. Значення вище 1,5 може означати наявність додаткових резервів підвищення ефективності діяльності за рахунок залучення позикових коштів [16, 17].

За наведеними вище формулами розрахуємо основні показники фінансової стійкості ПрАТ "СК Альфа Страхування" за 2019–2021 рр. (табл. 4).

Як бачимо, за аналізований період страхова компанія виконує вимоги законодавства щодо статутного капіталу. Зростають страхові резерви компанії, а саме за звітний період спостерігаємо зростання на 184357 тис. грн – на 71,98%. Однак фактичний запас платоспроможності в 1,8 раза перевищує нормативне значення в 2021 р., а зростання за 3 роки становить 147,79%. Таке збільшення фактичного запасу платоспроможності зумовлене зростанням необоротних активів у 1,3 раза та зобов'язань у 1,8 раза, порівняно з активами страхової компанії – у 1,6 раза.

На фоні позитивних тенденцій зі зростання страхових резервів зростає частка зобов'язань компанії, про що свідчить показник зворотної платоспроможності, що є негативною тенденцією. Цей показник значно перевищує нормативні значення, що коливаються в межах 0–20%, та становить 54,93% у 2019 р., 59,7% – в 2020 р. та 62,1% – в 2021 р., що негативно впливає на фінансову стійкість.

Показник незалежності від перестрахування майже не змінився за звітний період та становить 92,68% у 2021 р. Така ситуація свідчить, що компанія майже не перестраховує власні ризики, що може в майбутньому негативно вплинути на її платоспроможність. Варто зазначити, що перестрахування має відбуватися прозоро, у перевірних перестраховиків, з уникненням "сірих" схем оптимізації оподаткування.

Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу незначно зріс за аналізований період – із 40,73% до 43,83%. Його значення перебуває в оптимальних межах для страхової компанії.

Таблиця 4

Показники фінансової стійкості ПрАТ "СК Альфа Страхування" за 2019–2021 рр. *

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення, тис. грн, 2021/2019	Темп росту, %, 2021/2019
Статутний фонд	109980	109980	109980	0	100
Страхові резерви	256108	341273	440465	184357	171,98
Активи	595066	758426	947376	352310	159,21
НА	180367	95242	229262	48895	127,11
Зобов'язання	326880	452807	588328	261448	179,98
Фактичний запас платоспроможності	87819	210377	129786	41967	147,79
Зворотний показник платоспроможності, %	54,93	59,70	62,10	7,17	113,05
Чисті зароблені страхові премії	1061236	1061236	1412874	351638	133,13
Премії підписані, валова сума	1150657	1150657	1524416	373759	132,48
Показник незалежності від перестрахування, %	92,23	92,23	92,68	0,45	100,49
Частка перестраховика у страхових резервах	13749	17465	25269	11520	183,79
Чисті страхові резерви	242359	323808	415196	172837	171,31
Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу, %	40,73	42,69	43,83	3,10	107,61
Коефіцієнт автономії	45,07	40,30	37,90	-7,17	84,09
Коефіцієнт забезпечення власним капіталом	21,18	31,72	18,07	-3,10	85,35
Коефіцієнт фінансування	0,82	0,67	0,61	-0,21	74,38

* Складено на основі [14].

Спостерігається також тенденція до зростання частки перестраховика у страхових резервах на 83,79%, що свідчить про зростання суми зароблених страхових премій. Така ситуація сигналізує про достатність власних ресурсів страхової компанії для виконання страхових зобов'язань, водночас ілюструючи погіршення фінансування за використання власного капіталу.

Коефіцієнт автономії показує динаміку зниження – з 45,07% до 37,9%, що підтверджує негативну тенденцію у контексті зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування діяльності страхової компанії.

Водночас коефіцієнт забезпечення власним капіталом перебуває вище нормативного значення 10%, проте за звітний період бачимо зниження на 3,10 п. п. зі значення 21,18% у 2019 р. до 18,07% у 2021 р.

У 2019 р. коефіцієнт фінансування був у межах норми та ілюстрував, що 0,82 грн власного капіталу припадало на 1 грн позикового, проте наступного року значення знизилось до 0,67, а у 2021 р. – вже до 0,61, що свідчить про високий рівень фінансових ризиків та погіршення здатності відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі.

На основі проведеного аналізу можемо зазначити, що збільшилися значення показників незалежності від перестрахування, зворотного показника платоспроможності, показника відношення чистих страхових резервів до капіталу. Натомість коефіцієнт автономії зменшився, а коефіцієнт забезпечення власним капіталом зріс з 21,18% до 31,72% у 2020 р., із подальшим зниженням наступного року до 18,07%. Показник незалежності від перестрахування майже

не змінився за аналізований період. Загалом можемо зробити висновок, що страхова компанія "СК Альфа Страхування" має достатній рівень фінансової стійкості, проте емпіричні розрахунки засвідчують тенденцію до її погіршення.

Також, згідно з висновком РА "Експерт-Рейтинг", рейтинг фінансової стійкості (надійності) страховика ПрАТ "Страхова компанія "Альфа Страхування" є на рівні uaAA+ за національною шкалою. Страховик з рейтингом uaAA+ характеризується дуже високим рівнем фінансової стійкості, порівняно з іншими українськими страховиками. Оновлюючи рейтинг, агентство ґрунтувалося на результатах аналізу діяльності компанії за 2021 р. Агентство констатує: високий рівень забезпеченості високоліквідними та ліквідними активами, "хороший" рівень покриття зобов'язань власним капіталом, приріст валових премій, а також вагомі обсяги чистого та операційного прибутку страховика. При цьому поточний рівень рейтингу визначає ймовірність дефолту у разі роботи страховика за звичайних обставин та не враховує форс-мажорні обставини, а також дію інших обставин непереборної сили [18].

Загалом "СК Альфа Страхування" має сконцентруватися на зміцненні власної фінансової стійкості та позитивного іміджу серед споживачів страхових послуг. У подальших дослідженнях запорукою такого процесу має стати всестороння оцінка фінансового стану компанії, збалансування усіх видів діяльності з метою забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості страховика.

Висновки. Результати проведеного дослідження вказують на те, що визначення дефініції "фінансова стійкість страхової компанії" характеризується трактуванням її через виокремлення чинників забезпечення або ж через ототожнення із фінансовою надійністю, що є вужчим за значенням показником. Адже поняття "фінансова надійність" переважно розглядається із боку кредитора, якого цікавить тільки погашення зобов'язань позичальником у повній сумі та у визначений час.

Встановлено, що фінансова стійкість страховика – це такий його стан, за якого він здатний забезпечити своє функціонування за рахунок власних коштів, погасити усі теперішні та майбутні зобов'язання і при цьому залишитися конкурентоспроможним на страховому ринку.

Задля підтвердження власного підходу до трактування сутності фінансової стійкості страхових компаній нами виокремлено чинники впливу на фінансову стійкість. Зокрема до зовнішніх ми віднесли зміни у законодавчій базі, політичну ситуацію в країні, стан конкуренції страховиків тощо. До внутрішніх належать: рівень компетентності працівників, тарифні ставки компанії на страхові продукти, репутація на ринку, дотримання працівниками корпоративної культури тощо. Встановлено, що страховим компаніям необхідно зосередити свою увагу на внутрішніх чинниках, адже їхній вплив можна мінімізувати управлінськими методами.

За допомогою емпірики проведено дослідження показників фінансової стійкості страховиків та розраховано їх для найуспішнішої із вітчизняних страхових компаній – "СК Альфа Страхування". Встановлено, що розраховані значення показників, незважаючи на зниження, є індикаторами успішності провадження страхового бізнесу в умовах пандемії і воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Король С. Сучасний стан та перспективи розвитку страхового ринку України. Економічний аналіз. 2020. Том 30. №4. С. 204–210. URL : https://doi.org/10.35774/econa2020.04.204.

2. Бойко А.О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. Економічні науки. Облік і фінанси. 2010. № 7 (25). Ч. 4. С. 36–50. URL : http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/54612.

3. Базилевич В. Д. Страхування : підручник. Київ : Знання, 2008. 1019 с.

4. Пруц Р. Я. Визначення факторів фінансової стійкості страхової компанії. 69-та студентська науково-технічна конференція. Економіка і менеджмент : збірник тез доповідей. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. С. 589–591.

5. Methodology for assigning reliability ratings to insurance companies - full version. URL : https://raexpert.eu/files/Methodology-Full-Reliability_Ratings-Insurance_companies_V3.pdf

6. Шевчук О. О. Методологічні аспекти застосування ринкового підходу до оцінювання вартості страхових компаній. Науковий вісник НЛТУ України. Економічна. 2017. № 27(2). С. 81–84.

7. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика : монографія. Національний банк України, Університет банківської справи. Черкаси : Черкаський ЦНТІ, 2009. 578 с.

8. Нагайчук Н. Г. Фінансова безпека і стійкість страховика: порівняння понять та умов забезпечення. Фінансовий простір. 2018. № 3 (31). URL : https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1803/18nngtuz.pdf.

9. Журавка О. С., Діденко І. В., Колесник А. І. Фактори впливу на фінансову безпеку страхових компаній. Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 5/5. С. 15–20.

10. Інтернет-ресурс Іншурер брокер. 2021. URL : https://tbt-broker.com/news/itogi-strahovogo-rynka-ukrainy-za-1-polugodie-2021-goda-925-mln-premij.

11. Звіт НБУ "Результати аналізу звітності страховиків за 2021 рік". 2021. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article.

12. Страховий ринок України за підсумками 2021 року скоротився на 48 ризикових компаній (non-life) та сім компаній, що спеціалізуються на страхуванні життя. 2021. URL : https://biz.nv.ua/ukr/finance/strahoviy-rinok-v-ukrajini-za-rik-kilkist-kompaniy-skorotilasya-na-chvert-50214685.html.

13. Рейтинг страхових компаній України. Форіншурер. 2022. URL : https://forinsurer.com/ratings/nonlife.

14. Офіційний сайт "СК Альфа Страхування". 2022. URL : https://alfaic.ua/.

15. Про страхування. Закон України від 07.03.1996 р. № 86/96-ВР (зі змін. та допов.). URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр/.

16. Сич О. А., Павлосюк Х. П. Оцінка фінансової стійкості страхової компанії. Ефективна економіка. 2018. № 11. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6704.

17. Аберніхіна І. Г. , Сокиринська І. Г. Система показників оцінки фінансової надійності страховика. Фінанси України. 2017. № 6. С. 74–86.

18. Офіційний сайт рейтингового агентства "Експерт-Рейтинг". URL : http://www.expert-rating.com/rus/.

References

1. Korol, S. (2020). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy [Current state and prospects for the development of the insurance market of Ukraine]. Ekonomichnyi analiz – Economic Analysis, 30, 204–210. (Vol. 4). Available at: https://doi.org/10.35774/econa2020.04.204.

2. Boyko, A.O. (2010). Teoretychni osnovy ta praktychnyi dosvid zabezpechennia finansovoi stiikosti strakhovoi kompanii [Theoretical foundations and practical experience of ensuring the financial stability of an insurance company]. Ekonomichni nauky. Oblik i finansy – Economic Sciences. Accounting and Finance, 7 (25), 36–50. (Vol. 4). Available at: http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/54612.

3. Bazylevych, V. D. (2008). Strakhuvannia [Insurance]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

4. Pruts, R. Ya. (2011). Vyznachennia faktoriv finansovoi stiikosti strakhovoi kompanii [Determination of factors of financial stability of an insurance company]. 69-ta studentska naukovo-tekhnichna konferentsia. Ekonomika i menedzhment: zbirnyk tez dopovidey. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoyi politekhniky, 589–591 [in Ukrainian].

5. Methodology for assigning reliability ratings to insurance companies - full version. Available at: https://raexpert.eu/files/Methodology-Full-Reliability_Ratings-Insurance_companies_V3.pdf.

6. Shevchuk, O. O. (2017). Metodolohichni aspekty zastosuvannia rynkovoho pidkhodu do otsiniuvannia vartosti strakhovykh kompaniy [Methodological aspects of the application of the market approach to the assessment of the value of insurance companies]. Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. Ekonomichna – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. Ekonomical, 27(2), 81–84 [in Ukrainian].

7. Tkachenko, N. V. (2009). Zabezpechennia finansovoi stiikosti strakhovykh kompaniy: teoriia, metodolohiia ta praktyka [Ensuring financial stability of insurance companies: theory, methodology and practice]. Natsionalnyi bank Ukrayiny, Universytet bankivskoi spravy. Cherkasy: Cherkaskyi TSNTI [in Ukrainian].

8. Nahaychuk, N. H. (2018). Finansova bezpeka i stiikist strakhovyka: porivniannia poniat ta umov zabezpechennia [Financial security and sustainability of the insurer: comparison of concepts and conditions of provision]. Finansovyi prostir – Financial Space, 3 (31). Available at: https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1803/18nngtuz.pdf.

9. Zhuravka, O. S., Didenko, I. V., Kolesnyk, A. I. (2018). Faktory vplyvu na finansovu bezpeku strakhovykh kompaniy [Factors influencing the financial security of insurance companies]. Ekonomika. Finansy. Pravo – Economy. Finances. Law, 5/5, 15–20 [in Ukrainian].

10. Internet-resurs Inshurer broker [Internet resource Insurer broker]. (2021). Available at: https://tbt-broker.com/news/itogi-strahovogo-rynka-ukrainy-za-1-polugodie-2021-goda-925-mln-premij.

11. Rezultaty analizu zvitnosti strakhovykiv za 2021 rik. Zvit NBU [Results of analysis of insurers reporting for 2021 NBU Report]. (2021). Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article.

12. Strakhovyi rynok Ukrainy za pidsumkamy 2021 roku skorotyvsia na 48 ryzykovykh kompaniy (non-life) ta sim kompaniy, shcho spetsializuiutsia na strakhuvanni zhyttia [According to the results of 2021, the insurance market of Ukraine decreased by 48 risk companies (non-life) and seven companies specializing in life insurance]. (2021). Available at: https://biz.nv.ua/ukr/finance/strahoviy-rinok-v-ukrajini-za-rik-kilkist-kompaniy-skorotilasya-na-chvert-50214685.html.

13. Reitynh strakhovykh kompaniy Ukrainy [Rating of insurance companies of Ukraine]. (2022). Forinshurer. Available at: https://forinsurer.com/ratings/nonlife.

14. Ofitsiinyi sait "SK Alfa Strakhuvannia" [The official website of "SK Alpha Insurance"]. (2022). Available at: https://alfaic.ua/.

15. Pro strakhuvannia. Zakon Ukrainy vid 07.03.1996 r. № 86/96-VR (zi zmin. ta dopov.). [On insurance. Law of Ukraine]. (1996, March, 7). Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-vr/.

16. Sych, O. A., Pavlosyuk, KH. P. (2018). Otsinka finansovoi stiikosti strakhovoi kompanii [Assessment of the financial stability of an insurance company]. Efektyvna ekonomika – Efficient Economy, 11. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6704.

17. Abernikhina, I. H. , Sokyrynska, I. H. (2017). Systema pokaznykiv otsinky finansovoi nadiynosti strakhovyka [System of indicators for assessing the financial reliability of an insurer]. Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine, 6, 74–86 [in Ukrainian].

18. Ofitsiinyi sait reitynhovoho ahentstva "Ekspert-Reytynh" [Official website of the rating agency "Expert-Rating"]. Available at: http://www.expert-rating.com/rus/.

Стаття надійшла до редакції 27.07.2022.